

AMASYA SULTAN MESUD TÜRBESİ'NİN İNŞA YILI

Doç.Dr.Tanju CANTAY

Amasya'da, Yeşilirmak'ın karşı kıyısında, kalenin yer aldığı kayalığa oyulan I.Ö. III.-I. yüzyılların Pontus kral mezarlarına benzeyen cephesi ile ilgi çeken Sultan Mesud Türbesi, inşa yılı bilinmeyen, kitabesi olmayan bir yapı olarak günümüze ulaşmıştır¹. Yapının adı ile ilgili olarak da, kesin bir açıklama yapmak imkânı yoktur.

Genel kuruluşu ile dikdörtgen planlı, ortada bir kemerle desteklenen beşik tonozlu bir eyvan türbe olarak inşa edilen yapıyı, mimarlık ve süsleme özellikleri ile incelemek, duruma belirli bir açıklık getirmekte, eserin 1386 yılında Amasya'nın Osmanlı ülkesine katılması ile yapıldığını göstermektedir. Yapının bulunduğu yerin, Narlıbahçe mezarlığı olarak anılması, çevresinin zamanla bir mezarlık haline gelmesi ile ilgilidir.

Yapıda, kuzeye açılan cephe, üstte yer alan kalkan duvarı ile geniş bir yüzey olarak tasarlanmış, kesme taşlarla inşa edilmiştir. Yan ve arka yüzlerde, altta devşirme iri kesme taş bloklar kullanılmış, bu yüzler, düzensiz taş olarak iri dere taşları ile örülmüştür. Yapılan onarımda, kalkan duvarı yeniden inşa edilmiştir. Yapının ana özelliği olan kemer açıklığının kapatılması, eski bir onarımla ilgilidir. İki yanda yer alan diimli köşe ayakları, altta yan yüzlerde ince dalı rumî süslemelerle kaplıdır.

Sultan Mesud Türbesi'nin cephe kuruluşu, kemer açıklığına yerleşen söveli yapı uygulaması ile, 1385 yılı dolaylarına tarihlenir. İlk olarak, Mudurnu Yıldırım Camii (1382 yılı dolayları) ve İznik Yeşil Camii (1378-1392)'de görülen, son cemaat yerinde orta kemer açıklığı içine yerleşen söveli kapı uygulamaları, bu tarihlere imkân sağlar. Yıldırım Bayezid (1389-1402)'in şehzadeligi sırasında inşa edilen Mudurnu Yıldırım Camii'ndeki uygulama, Şehzade Bayezid'in 1386 yılı Ekim/Kasım aylarında (Hicrî 788 Şevval), Amasya'ya ilk vali olarak atandığını bildiren Kemal Paşazade'nin kay-

dı ile², ayrı bir önem kazanır. Amasya valisi olan Şehzade Bayezid'in, çevrede saygı gören Sultan Mesud Türbesi'ni yeniden yaptırdığı söylenebilir.

Kapı açıklığının tavan süslemesi, ortada oniki işinli geometrik yıldız geçme - köşelerde küçük sekizgenler kuruluşlu süslemeden alınan bir kesit olarak belirir. Sekizgen tabanlı mukarnaslı bir sarıkıt, üç boyutlu görünüşlerle yüzey alanında bütünü değerlendirmiştir. Süslemede, öndeki geometrik yıldız geçme dizisi, yarısından katlanarak tavandan ön yüze alınmıştır.

Kapı açıklığı tavanını süsleyen geometrik yıldız geçmenin, 1395 yılı dolaylarına tarihlenen iki yapıda, Edirne Yıldırım Camii tabhane mekânlarında ve Bursa Yıldırım Camii güney-batı tabhane mekânında görülmesi de, 1385 yılı dolaylarına yapılan tarihlereyi doğrular.

Ağaç tavan kaplamaları ile ilgili olan bu süslemenin en gelişmiş örneği, Bursa'da II. Murad Türbesi (1451) giriş saçağında görülür.

Sultan Mesud Türbesi'nin yakınındaki, genelde aynı ölçüler, aynı taş örgülerle inşa edilen iki eyvan türbe, Şadgeldi Paşa Türbesi (1382 yılı dolayları) ve Kadılar Türbesi (XIV. yüzyılın sonu) de, 1385 yılı dolaylarına yapılan tarihlere için, güçlü dayanaklar olarak belirirler.

1. Yapıyı inceleyen iki araştırma, eseri XIV. yüzyılın ilk yarısına ve XIV. yüzyılın ortasına yerleştirmişlerdir. Albert Gabriel, **Monuments Turcs d'Anatolie**, II.cilt, Paris, 1934, s.63; Metin Sozen, "Anadoluda Eyvan Tipi Türbeler", **Anadolu Sanatı Araştırmaları**, 1, İstanbul, 1968, s.191-192. Hüseyin Hüsameddin Yaşar'ın andığı küfi kitabe, eskiden alt bölümü yeni otında olan köşe ayaklarının, yan yüzlerindeki ince dalı rumî süslemenin görünüşü ile ilgilidir. Hüseyin Hüsameddin (Yaşar), **Amasya Tarihi**, I. Cilt, İstanbul, 1327-1330, s.200.
2. Hüseyin Hüsameddin (Yaşar), **a.e.**, III. cilt, İstanbul, 1927, s.142.

Yapının altında, Hüseyin Hüsameddin Yaşar'ın ve Prof.Albert Gabriel'in varlığını bildirdikleri dikdörtgen planlı mezar odası³, eyvan türbe kuruluşu ile beraber yapıda yaşatılan Anadolu Selçuklu geleneğini açıklar, Amasya'nın önemli yapıları arasında yer alan Sultan Mesud Türbe-

si'nin, cephe kuruluşu ile, karşısında yükselen kaya mezarları ile olan benzerliği, yapı - çevre ilişkisinin, tasarıma yansıyan çevre etkilerinin anlamlı bir görünüşüdür.

3. Hüseyin Hüsameddin (Yaşar), a.e., I. cilt, s.200
Albert Gabriel, a.g.e., II. cilt, s.61.

Res.1: Amasya Sultan Mesud Türbesi.

Res.2: Girişteki sarkıtlı tavan süslemesi.

Res.3: Doğudaki köşe ayağında rumîli süsleme.

Res.4: Sultan Mesud Türbesi'nin karşısında yer alan Pontus kral mezarları.

Res.5: Bülbül Hatun Camii'nin arkasındaki kaya mezarı.

